

RENÉ DESCARTES (1596-1650)

René Descartes je izšel iz starega tourainskega plemiškega rodu. V njegovem nežnem in drobnem telesu je živel živahen duh. Že na jezuitski šoli v La Flèche (1604-1612) se je izkazal s svojimi uspehi in s svojo poslušnostjo. Že tu je prišel v stik s svojim osem let starejšim sošolcem Mersennom. Filozofijo pa je tukaj srečal samo kot »sredstvo, da se na verjeten način govori o vseh stvareh in da nekoga nekaj učenjakov občuduje«. Njegov duh, ki je hlepel po gotovosti spoznanja, je bil pomirjen samo ob strogi matematični metodi. Krajši čas se je posvetil – sit mrtve knjižne učenosti – viteškim igram in družabnim stikom. Potem pa se je umaknil v popolno osamljenost, povsem zazrt v svoj študij prava, dokler ni 1618 kot prostovoljec stopil v vojaško službo.

10. novembra 1619, ko je ležal v zimskem bivališču pri Neuburgu ob Donavi, ga je presvetlila nova temeljna metodična misel, ki mu je zapovedala, da lahko sprejme samo to, kar je mišljeno »jasno in razločno«. Vendar se je še 1620 pod Tillyjevim vodstvom bojeval v Pragi proti zimskemu kralju (Friderik V. – op. Prev.), čigar hči Elizabeta je kasneje postala njegova učenka. Potem, ko je šel s cesarsko vojsko na pohod proti Madžarski, se je odrekel vojaški službi in v nekaj letih prepotoval velik del Evrope. Leta 1624 je šel na romanje v Loreto, ker se je bil pet let poprej zanj obvezal, če se bo rešil svojega filozofskega dvoma. V času 1625-28 je znova živel v Parizu, vendar mu to ni ugajalo. Svoje življenje je zdaj posvetil razvijanju »analitične metode« v matematiki, filozofiji in nauku o naravi.

Naslednji dve desetletji (1629-49) je Descartes prebil – če ne štejemo kratkih potovanj po Franciji, Angliji in Danski – na Nizozemskem, v deželi, ki je takrat vsaj v omejeni meri nudila miselno in versko svobodo. Svojih raziskovalnih izsledkov sprva še ni objavil, ker je »nadvse ljubil mir« in ker se je kot katolik bal inkvizicije, ki je bila pravkar dokazala svojo moč nad Galilejem. Ko se je končno od 1637 dalje lotil objavljanja, »je inkviziciji metal pesek v oči« in nastopil s krinko (larvatus prodeo). Razlaga pa bo pokazala, da moramo kljub temu resno jemati Descartesove izjave o Bogu in o cerkvi. Na pritisk svojih prijateljev je tako 1637 izdal »Filozofske eseje«, ki so vsebovali Discours de la méthode in kot primer njene uporabe tudi dioptriko, meteorologijo in utemeljitev analitične geometrije. Popoln izraz njegove filozofije so potem 1641 dale »Meditacije«, posvečene ortodoksni pariški Sorbonni, in »Principi« filozofije. Meditacijam so bili predvsem v kasnejših izdajah dodani pismeni ugovori (objectiones) njegovih filozofskih nasprotnikov predvsem Gassendija in Hobbesa ter Descartovi odgovori (responsiones) nanje. Zadnji spis, ki ga je Descartes sam pripravil za tisk, je bila »Razprava o strasteh duše« (1649), ki jo je že 1646 napisal za svojo učeno prijateljico, princeso Elizabeto iz filozofiji prijateljske hiše Pfalz.

V skladu s svojim geslom: Dobro je živel, kdor se je znal dobro skrivati (bene vixit qui bene latuit), je v tem času prebival kar na trinajstih različnih mestih. Kljub vsej previdnosti pa ni ušel napadom katoliške in protestantske ortodoksije – njegov nauk so v Utrechtu prepovedali kot ateističen -, vendar je dobil bogato odškodnino v

vedno večjem vplivu svoje filozofije. Na nujne prošnje kraljice Kristine Švedske se je 1649 preselil v Stockholm ter se s tem umaknil nizozemskim prerekanjem. Ni pa mogel prenašati surovega podnebja in spremenjenega načina življenja in že 11. februarja 1650 umrl za pljučnico.

Šele več let po njegovi smrti (1677) je bil izdan traktat *Le Monde*, ki je učil koprenikansko teorijo, a ga ssam zaradi Galileiove usodde ni hotel izdati. Še kasneje (1701) so izšla tehtna vendar nedokončana »pravila za vodstvo duha« in »Raziskovanje resnice z naravnim umom«.

Po njegovi filozofski metodi je treba vse znanosti, ki so medsebojno povezave, preučevati skupaj in z enotnim postopkom razločiti tisto, kar je gotovo, od tistega, kar je verjetno. Filozofsko razmišljanje je utemeljil na matematičnih postopkih in načelih ter tako zavrnil vsako začetno metafizično predpostavko. Njegova zahteva po temeljni gotovosti vase se je razvila okrog njegovega slavnega stavka, *Cogito ergo sum* (»Mislim, torej sem«). Z razvojem analitične geometrije je prispeval k napredku matematike, z odkritjem lomljenja svetlobe pa k napredku optike. Njegov vpliv je bil globok in ga je mogoče zaslediti v delih racionalistov, empiristov, materialistov, in celo filozofov, ki so odklanjali njegove doktrine, vendar so se zgledovali po njegovi intelektualni ostrini.